

Душанка Ђурковић
Филолошки факултет
Београд

Балада о шапутавим девојкама

Balada o devojačkom odelu / Zorica Jevremović. – Beograd: Dosije, 2006. – 157 str. ; 20 cm. – ISBN 86-909635-0-2 (Z. J.) ISBN 978-86-909635-0-8

Награда „Анђелка Милић” коју је Зорица Јевремовић Мунитић освојила ове године за предани феминистички културни ангажман, те нова књига *Шапутаве девојке* у рукопису, разлог су за присећање на њену књигу *Балада о девојачком оделу*, објављену пре десет година.

Позната као позоришна и видео редитељка, драматуршкиња, историчарка културе и феминисткиња, Зорица Јевремовић је сада директорка београдског Центра за медије „Ранко Мунитић“ и уредница регионалног часописа за медије и културу „Медиантроп“ (<http://www.mediantrop.rankomunitic.org/>). Радила је у позоришним и филмским алтернативним групама (KPGT, Art film, PPP), а потом је почела да оснива позоришта у заједницама које нису биле театарски активне. Тако је 1985. године основала прво „Улично дечје позориште“ у Југославији, а касније и „Цепно позориште М” (1993-1995) у болници „Др Лаза Лазаревић“. Потом оснива феминистичко позориште „ПУТ5а“ (Позориште у Тиршовој 5а) у простору Аутономног женског центра против сексуалног насиља. У овом позоришту које је постојало од 1997. до 1999. играле су њене представе „Аријадна“, „Шапутаве девојке“ и перформанс „Шапутаве девојке II“ на словеначком. Књига коју сада припрема, такође насловљена *Шапутаве девојке*, представља неку врсту сведочења о времену током ког је стварала ове представе, и документује везу учесника, публике и ауторке.

Такав књижевни подухват подсећа на књигу коју је Зорица Јевремовић објавила пре десет година, *Балада о девојачком оделу*. Поред драме под истим насловом, књига садржи и текстове Мирка Ђорђевића и Милене Драгићевић Шешић, као и „Биобиблиографску фусноту“ коју чине ауторкини текстови настали у периоду од 1986. до 2003. године, током

ког је често боравила на Косову. Књига садржи и аутентичну преписку која представља ток неуспешних преговора о њеном објављивању са једним феминистичким фондом.

Сама драма говори о страдањима изазваним нетпрељивостима и сукобима на Косову, и то из перспективе личних, емоционалних драма. Радња прати две жене које се воле, Српкињу и Албанку, Јелену и Теуту: једна је средовечна, а друга млада жена. Јелена и Теута беже са Косова и завршавају у Београду, у „Женском центру против сексуалног насиља“ августа 2004. године. Од тог тренутка у тешком и драматичном дијалогу откривају нам се њихове судбине. Јелена и Теута говоре о томе где су биле, шта им се дешавало и како су завршиле у „Женском центру“. Јунакиње нам предочавају хронолошки сплет догађаја у њиховим животима који се окончава у Београду, те тако сазнајемо да су њихову судбину одредили боравак у Приштини из које су побегле јер тамо нису биле сигурне, затим у Призрену одакле су такође морале да беже, да Теута потом оставља Јелену на станици негде у Србији, и како се поново срећу у „Центру“ након два месеца. У њиховом дијалогу предочен нам је један исечак из њихових живота, али сасвим довољан да схватимо суштину и димензије њихове невоље. Уточиште које јунакиње налазе у Београду јесте једна врста капсуле, простора омеђеног не само физички, него и ментално, јер из њега немају куда да оду. Љубав Јелене и Теуте чини да ове две жене постану „искорењене“, како каже Мирко Ђорђевић. Та љубав је немогућа на Косову, те ако је први ниво ове трагедије компликована међунационална ситуација, онда је други, важнији, који извире из првог – лична драма, драма индивидуе, како је сама ауторка једном приликом рекла. Ова занемарена, индивидуална судбина, прави је фокус ове трагедије. Но, јунакиње, оптерећене наслеђем средине из које долазе, не могу увек да буду изнад те ситуације, те у разговору, повремено, говоре о мојима и твојима, или о стереотипима амбијента из којег потичу.

У ситуацијама када се јунакиње удаљавају од суштине њиховог односа, проговара богиња из Зјума – Dea ex Machina, која враћа баланс ситуацији тако што их позива да се уздају само и једино у љубав:

„Не дозволите да вас
обасјана страна Месеца
заведе пролазним зрацима

на веровање новој вери
ма како се она звала
хришћанска или исламска!
Нека ваш усуд буде отпоран
тренутној слабости да будете срећне
кад су све ваше жене несрећне
све жене
било ког порекла
или
имена биле.“

Ауторкина интервенција у виду „богиње из машине“ (Dea ex Machina) донекле је иронично прекрајање античког концепта – за разлику од свог древног парњака, богиња не даје рационална, већ емотивна виђења, како указује Милена Драгићевић-Шешић у приказу ове драме.¹ Но, при томе, сигурно је да се не ради о оживљавању стереотипа женствености, већ о потенцирању потребе за љубављу на супрот мржњи.

Спецификум ове трагедије јесте поновно промишљање и националних и индивидуалних аспеката које је Зорица Јевремовић обухватила на феминистички и позоришно провокативан начин. О годинама проведеним на Косову ауторка говори у библиографској фусноти; осим тога, две године по објављивању књиге сачинила је изложбу фотографија и предмета из тог периода, под називом „Косово из мог стана“. Али, док се у записима општије бави тамошњим животом, драма „Балада о девојачком оделу“ јесте израз истовремено театарског и активистичког погледа на свет Зорице Јевремовић. Тај спој учинио је да књига *Балада о девојачком оделу* истовремено садржи своје изворе, дело само и документа о његовој рецепцији, и тиме представља редак случај текста „опремљеног“ за сопствено тумачење али и тумачење контекста из ког израста.

¹ Milena Dragičević Šešić, Teatralizacija istorije: nekoliko refleksija o dramama Zorice Jovanović, *Republika* 456-459, jul – avgust 2009. <http://www.republika.co.rs/456-459/21.html> (link od 29. 10. 2016).